

режимів, які визначили подальший напрям розвитку регіону. Посилення впливу Радянського Союзу призвело до включення цих країн у соціалістичний блок, що стало однією з важливих передумов початку Холодної війни.

Список використаних джерел

1. Туркот М. В. Displaced persons у повоєнній Європі (польські та українські біженці у другій половині 40-х рр. XX ст.) // *Українська орієнталістика* : [зб. наук. пр.]. 2007–2008. Вип. 2-3. С.266–268.
2. Сухушина О.В. Економічні наслідки Другої світової війни для слов'янських країн Центральної та Південно-Східної Європи // *Сторінки воєнної історії України*. 2002. Вип. 6. С. 292–295.
3. Держалюк М. Формування кордонів у Центрально-Східній Європі за наслідками Другої світової війни // *Сторінки воєнної історії України*. 2015. Вип.17. С. 152–168.

УДК: 930.1(477.73)

Владислав МИРУН,

аспірант Навчально-наукового педагогічного інституту імені
В. О. Сухомлинського Національного університету кораблебудування
імені адмірала Макарова, м. Миколаїв,
науковий керівник: Рижева Н.О. д.іст.н., професорка

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОФЕСОРА КРЮЧКОВА Ю.С. З ІСТОРІЇ ТА ТОПОНІМІКИ МИКОЛАЄВА

Анотація. Історичне краєзнавство є актуальним напрямком регіональних досліджень в умовах глобалізації сучасного світового історико-культурного простору. В цьому контексті важливими є дослідження професора Крючкова Ю.С. В статті проаналізовано основні

праці професора з історії та топоніміки Миколаєва та їх значення для розвитку історичного краєзнавства Миколаївщини.

Ключові слова: *Крючков Юрій Семенович, топоніміка, м. Миколаїв, краєзнавство, біографістика.*

Крючков Юрій Семенович (1928-2015 рр.) – дослідник історії флоту, суднобудування та Миколаєва, вчений в галузі суднових енергетичних установок, вітрильних суден, доктор технічних наук, професор Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова.

Наукова діяльність Юрія Семеновича охоплювала широке коло дослідницьких проблем. У представлений роботі ми звернемо увагу на роботу професора у напрямку дослідження та узагальнення краєзнавчої тематики. Історико-наукове поле з визначеної проблематики формувалося Юрієм Семеновичем починаючи з 1954 р. та матерізувалося, за підсумками 60-ти річної роботи, в комплексні дослідження, що стали базою для сучасних науковців України. Праці професора з історії Миколаєва доцільно розділити на чотири категорії: 1) загальна історія міста; 2) історія походження назв вулиць, площ, скверів, заводів і тп.; 3) історія містобудування та архітектури; 4) біографії найвідоміших миколаївців.

Першою ґрунтовною історичною працею Крючкова Ю.С. стала біографія адмірала О.С. Грейга, який довгий час очолював Чорноморський флот, та вніс величезний вклад в розвиток міста Миколаєва. В 1984 р. у видавництві «Наука» вийшла невелика монографія «Алексей Самуилович Грейг». Це була оригінальна праця про військово-адміністративну, наукову та інженерну діяльність адмірала. Монографія базувалася на широкому колі документальних джерел, пошук та систематизація яких змусила Юрія Семеновича працювати в центральних наукових установах тогочасної радянсько-партійної держави. Звернемо увагу, що імперсько-радянська наукова школа негативно характеризувала діяльність адмірала О.С. Грейга. Саме тому новаційне дослідження Крючкова Ю.С. сприяло кардинальним

змінам у сприйнятті діяльність адмірала, як засновника значних організаційно-структурних змін не тільки в Миколаєві, а й на Півдні України загалом. У своєму дослідженні Юрієм Семеновичем були використані матеріали Центрального державного архіву військово-морського флоту СРСР, Центральної військово-морської бібліотеки, Державної публічної бібліотеки імені М.Є. Салтикова-Щедріна. Джерельні матеріали Ю.С. Крючков отримував з Шотландського морського музею, архівів і музеїв Таллінна, Риги, Тарту. Загалом було опрацьовано близько 1000 архівних матеріалів, які раніше були недосліджені. В монографії показана робота адмірала О.С. Грейга в розвитку практичного суднобудування, методів проектування суден, практичної астрономії та гідрографії Чорного моря [1].

Логічним продовженням біографічних досліджень Ю.С. Крючкова стало занурення у діяльність Самуїла Карловича Грейга – батька адмірала Олексія Самуїловича. В 1988 р. Юрієм Семеновичем була видана монографія «Самуил Карлович Грейг». На основі бібліотечних, архівних матеріалів та із залученням декількох іноземних джерел, реконструйовано детальну біографію С.К. Грейга [2].

Окрім цих книг Ю.С. Крючков зміг скласти повну генеалогію роду Грейгів, що вів свій початок від шотландського короля Алпіна I, його потомків Мак-Грегорів до останніх представників роду, що проживали в Лейпцигу.

Копії бібліотечних та архівних матеріалів, що використовував професор Ю.С. Крючков у своїй роботі над історією роду Грейгів зберігаються в Державному архіві Миколаївської області. Ці документи мають неабияку цінність, позаяк оригінали зберігаються в російських бібліотеках та архівах.

Друга значна робота це історіографічна реконструкція фрегата «Святий Миколай», що є першим судном побудованим та спущеним на воду

в м. Миколаєві. Над кресленнями професор працював близько 10 років і зміг відновити зовнішній вигляд фрегата [3].

Першою книгою з історії Миколаєва, яка була видана в 1989 р. з ініціативи професора став альманах «Именоватъ – город Николаев». Книга мала започаткувати серію щорічних збірок присвячених історії Миколаєва та Миколаївщини, які друкувалися у місті. Альманах вміщає ряд статей провідних дослідників присвячених різним аспектам історії та культури Миколаєва, наведено велику кількість документальних матеріалів, що стало зовсім новим для тогочасного міста, адже до цієї збірки видавалися книги невеликих обсягів, що були написані в руслі ідеологічних партійно-політичних установок Радянського Союзу [4].

Першою фундаментальною науково-популярною працею з історії Миколаєва стала книга «Історія Миколаєва від заснування до наших днів» видана в 1996 р. Професор її задумував, ще на початку своїх історико-краєзнавчих студій. Автор намагався створити таку книгу, що доступно і цікаво описувала історичний поступ міста широкому колу читачів при збереженні наукової точності та історичної достовірності. В книзі наведено багато уривків листів, мемуарів та спогадів, що надавало живий колорит тій чи іншій епосі. Видання вміщує 260 ілюстрацій з яких 100 були опубліковані вперше і були оригінальними фотографіями старожилів міста [5].

Професор Ю.С. Крючков взяв участь у підготовці до видання енциклопедичного словника-довідника «Миколаївці», що вміщував близько 2 тисяч персоналій відомих миколаївців. Ним були написані 294 біографічні статті про відомих миколаївських моряків Чорноморського флоту, будівничих суден дореволюційних часів, архітекторів, що працювали в «старому Миколаєві» [6].

Професором здійснено велику роботу в дослідженні та систематизації топоніміки м. Миколаєва та його околиць. В цьому напрямі було видано декілька праць.

«Старый Николаев и его окрестности» топонімічний словник-довідник був першою книгою з топоніміки Миколаєва, що вийшла друком в 1991 р. Над книгою Ю.С. Крючков працював з 1984 р. по 1989 р. і присвятив її випуск до 200-річного ювілею Миколаєва, що тоді відзначався на загальноміському рівні, однак книга вийшла на декілька років пізніше через партійний супротив. Це була перша повна наукова робота з топоніміки міста Миколаєва та Миколаївщини. В книзі наведені назви об'єктів до перейменувань, що розпочалися в 20-30-хх рр. ХХ ст., однак наявні й нові назви вулиць з посиланням на первісні назви. Свідченням наукової обізнаності автора стало надання пояснень топонімів з датою запровадження назв з посиланнями на документи. У процесі написання цієї книги професор використав більше 70 архівних, картографічних та бібліотечних матеріалів [7].

Книга «Старий Миколаїв» видана в 2008 р. була другим виданням попередньої «Старый Николаев и его окрестности», але з певними змінами та доповненнями. На відміну від попереднього видання «Старий Миколаїв» доповнено розділом про історію встановлення назв вулиць та інших об'єктів, а також розділом, що вміщує свідчення про Миколаїв місцевих жителів чи гостей міста. Видання наповнене ілюстраціями: фотографії старого міста, площ, скверів, фабрик, портів, більше 20-ти фрагментів карт і планів, шість загальних планів міста. За це та інші видання в 2008 р. професор Ю.С. Крючков був удостоєний звання «літописець року», яке було спеціально впроваджене в межах загальноміської програми «Людина року. Городянин року».

Праці Ю.С. Крюčkova, що присвячені історії, архітектурі та містобудуванню в сукупності є своєрідною енциклопедією з історії Миколаєва.

В Фонді № Р 5858 Державного архіву Миколаївської області зберігаються неопубліковані праці з історії міста та суднобудування, що потребують подальшого вивчення та опублікування.

Окрім фундаментальних досліджень викладених у вище перелічених виданнях професор активно публікував свої напрацювання в університетських та музейних збірках, журналах та газетах. Загалом нараховується близько 300 публікацій головною метою яких було просвітництво, бажання зацікавити та закохати миколаївців в історію свого міста. Роботи професора є цінним джерелом інформації для краєзнавців, істориків та всіх, хто цікавиться минулим Миколаєва.

Список використаних джерел:

1. Крючков Ю.С. Алексей Самуилович Грейг. Москва: Наука, 1984. 104 с.
2. Крючков Ю.С. Самуил Карлович Грейг. Москва: Наука, 1988. 94 с.
3. Крючков Ю.С. Историографическая реконструкция фрегата «Святой Николай». Николаев, 1986. 59 с.
4. Именоватъ – город Николаев: историко-краеведческий выпуск. Совет. фонд культуры, Николаев. обл. отд-ние. Николаев: Дикий Сад, 1989. 299 с.
5. Тригуб П. Юрій Семенович Крючков – літописець Миколаєва. *Краєзнавство*. Київ, 2011. вип. 3. С. 120-123.
6. Рижева Н. О. Ю.С. Крючков – видатний фахівець в галузі кораблебудування. *Історія української науки на межі тисячоліть*. Київ, 2003. вип. 13. С. 136-144.
7. Крючков Ю.С. Старый Николаев и окрестности. Николаев: Дикий Сад, 1991. 127 с.